

Большэвікі Мінскай вобласці— арганізатары і кіраўнікі ўсенароднай партызанскай барацьбы супроць нямецкіх захопнікаў на Міншчыне

В. І. КАЗЛОЎ

22 чэрвеня 1941 года мірная праца савецкага народа была перарвана вераломным нападам гітлераўскай Германіі. З першых дзён вайны савецкі народ усю сваю работу перабудаваў на ваенны лад, падпарадкаваўшы яе інтарэсам і задачам арганізацыі разгрому ворага. Савецкія людзі зразумелі ўсю глыбіню небяспекі, пагражаўшай нашай краіне, і пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі накіравалі ўсе свае сілы на падтрыманне гераічнай Савецкай Арміі.

Беларусь у ліку першых прыняла на сябе удар германскай ваеннай машыны. На франтах Вялікай Айчыннай вайны, у партызанскіх атрадах, на падпольнай партызаннай рабоце гераічна праявілі себе сыны і дачкі беларускага народа.

Увесь свет ведае аб легендарнай барацьбе слаўных беларускіх партызан і партызанак—народных жэціцаў, якія стварылі невыносныя ўмовы для ворага і аказалі неацанімую дапамогу доблесным часцям гераічнай Савецкай Арміі ў дасягненні гістарычнай перамогі над гітлераўскай Германіяй.

Партызаны наносілі ўсімі сіламі і сродкамі смяртэльныя ўдары па гітлераўскіх тылах, нападлі на нямецкія гарнізоны, воінскія часці і на жыццёвыя артэры праціўніка. Яны аб'яскоўлівалі і выматвалі ворага, не дапускаючы ўгону савецкіх людзей у рабства і на катаргу ў гітлераўскую Германію. Тысячы разбітых партызанамі фашысцкіх эшалонаў і машын яшчэ і зараз іржаваець пад адкосамі дарог Беларусі. Гэта—сведчанне жорсткай помсты беларускага народа нямецкім катам і разбойнікам.

Мімавольна ўстаюць у памяці чэрвеньскія дні 1941 года, калі ў паветры чорнымі стаямі насіліся нямецкія самалёты, вырыгаючы на нашы мірныя гарады і сёлы агонь і смерць, скідаючы тоны бомбаў. На беларускай зямлі прайшлі першыя няроўныя бітвы, у якіх воіны Савецкай Арміі адстаявалі грудзьмі кожную пядзь роднай зямлі, выматвалі і аб'яскоўлівалі ворага.

Агнём і мечам гітлераўцы хацелі пакарыць беларускі народ. Але беларускі народ не здаўся, не пакарыўся ворагу. Сыны і дачкі яго са зброяй у руках узяліся на абарону любімай Айчыны, на абарону сваіх правоў, сваёй незалежнасці.

У тыя цяжкія дні прагучэў спакойны і ўпэўнены голас таварыша Сталіна, выступіўшага па радыё 3 ліпеня 1941 года. У гэтай прамове была дана праграма дзеянняў усім савецкім людзям і ў прыватнасці савецкім партызанам у Вялікай Айчыннай вайне супроць нямецкіх захопнікаў. Таварыш Сталін гаварыў: «У занятых ворагам раёнах трэба ствараць партызанскія атрады, конныя і пешыя, ствараць дыверсійныя групы для барацьбы з часцямі варажай арміі, для распальвання партызан-

скай вайны ўсюды, для ўзрыву мастоў, дарог, псавання тэлефоннай і тэлеграфнай сувязі, падпалу лясоў, складаў, абозаў. У захопленых раёнах ствараць невыносныя ўмовы для ворага і ўсіх яго пасобнікаў, праследаваць і знішчаць іх на кожным кроку, зрываць усе іх мерапрыемствы».

Таварыш Сталін прадбачыў, што ў Вялікай Айчыннай вайне супроць гітлераўцаў баявыя якасці нашага народа — ініцыятыва, кемлівасць, рашымасць біцца за сваю зямлю да апошняй кроплі крыві — праявіцца ў сто разоў мацней, чым гэта было ў мінулыя часы.

У сваім гістарычным выступленні 3 ліпеня 1941 года таварыш Сталін, выкладаючы агульны план арганізацыі адпору нямецка-фашысцкім войскам, якія ўварваліся на савецкую зямлю, распрацоўваючы тактыку актыўнай абароны і падрыхтоўкі ўсіх неабходных умоў для разгрому фашысцкай арміі, — вялікую ўвагу ўдзяліў партызанскай барацьбе. Гэта не выпадкова. Гэта мела велізарнае, прынцыповае палітычнае і практычнае значэнне ў барацьбе нашага народа супроць нямецкіх захопнікаў. Таварыш Сталін указаў: «Гісторыя войнаў вучыць таму, што перамога над захопнікамі часта дасягалася не толькі барацьбой адной рэгулярнай арміі, але і адначасова і народным партызанскім рухам, які садзейнічаў канчатковаму разгрому захопнікаў».

Айчынная вайна савецкага народа супроць гітлерызма з'явілася самым яркім узорам справядлівай, вызваленчай вайны. Гэта была вайна ўсяго савецкага народа супроць фашысцкіх захопнікаў. У гэтай народнай вайне з найбольшай сілай і глыбінёю праявілася вялікая ўпэўненасць у правасце і справядлівасці справы партыі Леніна — Сталіна, рашымасць абараняць гэту справу да поўнай перамогі.

На палях Савецкага Саюза нямецкія захопнікі сустрэліся не толькі з упорным супраціўленнем Савецкай Арміі, але і з арганізаванай, сістэматычнай і настойліва правадзімай партызанскай вайной, асабліва рэльефна выявіўшай народны змест вайны. Усенародны характар партызанскай барацьбы прывёў да таго, што праўдзіны фактычна прымушан быў біцца на два франты.

Фашысцкія разбойнікі разлічвалі на рабскую пакорнасць народа, але яны атрымалі помсту бязлітасную, гнеў народны, які рухаў савецкіх патрыётаў на баявыя подзвігі. Прышлі ў рух іспалінскія сілы народа. Супроць ворага апалчыліся народныя месціўцы. «Народ, як багатыр, узнімаецца на барацьбу павольна, нязграбна, але абуджаны, усвядоміўшы, што бойкі не мінаваць, робіцца страшным для ворага. І вось гэта народнае пачуццё ўласнай сілы, зняважанай гордасці, факты бесперапынна ўчыняемых фашыстамі злачынстваў на нашай зямлі абуджаюць падспудныя сілы народа, робяць увесь народ байцом, воінам за сваю зямлю, чэсць і свабоду, за незалежнасць савецкай дзяржавы» (М. Калінін).

Немцы са звычайнай для іх нахабнасцю свярджалі, што танкі, машыны і іншая ваенная тэхніка недаступны для партызан. Фашысцкі міністр іншаземных спраў Рыбентроп запэўніваў сваіх васалаў, што супроць германскага панавання не можа быць рэвалюцыі. «У век матораў, танкаў і пікіруючых бамбардзіроўшчыкаў, — свярджаў ён, — выключана паўстанне на тэрыторыях, дзе насельніцтва раззброена».

У ходзе вайны пацярпела крах ілжывая фашысцкая тэорыя, што быццам у век высокай тэхнікі, век насычанасці сучасных армій навейшай зброяй, немагчыма партызанская барацьба ў тылу акупацыйнай арміі. Савецкія партызаны сваёй баявой дзейнасцю даказалі адваротнае. Яны хутка авалодвалі захопленай у ворага ваеннай тэхнікай і выкарыстоўвалі яе супроць нямецкіх захопнікаў.

Дваццаць пяць год існавання савецкай улады, сталінскія пяцігодкі, калгасны лад нязмерна павысілі агульны палітычны і культурны ўзровень народных мас. Таму нашы савецкія партызаны паспяхова авалодвалі ўсёй сучаснай зброяй аж да танкаў і артылерыі. Яны маглі выконваць любыя задачы, пастаўленыя перад імі партыяй і ўрадам.

Партызанскі рух на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны меў усенародны характар. Яго арганізавала, узначаліла, ім кірвала вялікая партыя Леніна—Сталіна. Комуністычная партыя з'явілася душой, мазгом і сэрцам усенароднай партызанскай барацьбы.

Беларускі народ ніколі не забудзе, што толькі ў выніку Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, дзякуючы партыі Леніна—Сталіна ён атрымаў сваю дзяржаўнасць, што толькі дзякуючы правільнай палітыцы комуністычнай партыі Савецкая Беларусь у дружнай сям'і народаў СССР ператварылася ў перадавую, квітнеючую ордэнасную рэспубліку і народ дасягнуў заможнага і культурнага жыцця. Беларускі народ на сваім жыццёвым вопыце ўбачыў правату ўсясільнага вучэння Леніна—Сталіна, верыў у далейшыя перамогі сацыялізма і самаадданай працай унёс свой уклад у справу пабудовы сацыялізма ў нашай краіне. Гэта надавала сілу і магутнасць беларускаму народу. Ён адчуваў і ўсведамляў, што пад кіраўніцтвам комуністычнай партыі савецкай народ, загартаваны ў барацьбе за сацыялізм, вытрымае любое выпрабаванне.

Выключная адданасць беларускага народа комуністычнай партыі ёсць вынік арганічнай сувязі партыі і народа, шматгадовай работы партыі ў масах, вынік таго, што толькі партыя Леніна—Сталіна поўна і ўсебакова выражае спадзяванні савецкага народа. Дзякуючы клопатах таварыша Сталіна аб Савецкай Беларусі і дні вайны кожны рабочы, калгаснік і інтэлігент, кожны басі брыгады і партызан бачыў залог перамогі, чэрпаў усё новае і новае сілы для барацьбы з ворагам. На нястомныя клопаты партыі аб умацаванні магутнасці савецкай дзяржавы, аб матэрыяльным і культурным добрабыце савецкага народа ён адказваў ёй бязмежнай адданасцю і беззаветным падтрыманнем усіх яе мерапрыемстваў, згуртаваннем вакол партыі Леніна—Сталіна, адзінацтвам з ёю.

Гісторыя ведае многа войнаў, у якіх партызанская барацьба народа адыгрывала вялікую ролю. Гістарычны вопыт паказвае, што поспех партызанскай барацьбы залежыць не толькі ад колькасці партызан, ад іх узбраення і сувязі з узброенымі сіламі дзяржавы, але і ад таго, наколькі дзяржава ішла насустрач справе арганізацыі агульнанароднай барацьбы супроць ворага. Толькі мудрая партыя большэвікоў і наш родны савецкі ўрад зрабілі ўсё неабходнае і ўсё залежачае ад іх для разгортвання усенароднай партызанскай барацьбы. Свядомасць мас, кіруемых партыяй Леніна—Сталіна, глыбокае разуменне таго, што яны абараняюць справядлівую справу сацыялізма, з'явілася найвялікшым фактарам нашай перамогі, яно дало магчымасць разгарнуць усенародную партызанскую вайну ў тылу ворага.

Душой усёй баявой дзейнасці партызан з'явіліся комуністы—члены вялікай партыі Леніна—Сталіна. У часіну цяжкіх выпрабаванняў, выпаўшых на долю савецкага народа, комуністы пайшлі на фронт у рады Савецкай Арміі, а тыя, што засталіся па заданню партыі ў тылу ворага, арганізавалі і ўзначалілі барацьбу партызан супроць нямецкіх акупантаў. Знаходзячыся заўсёды на перадавой лініі агню, яны з чэсцю выконвалі свой партыйны абавязак, свята захоўвалі высокае званне члена партыі Леніна—Сталіна. Сваёю храбрасцю, адвагай, дысцыплінаванасцю, знаходчынасцю яны ўцягвалі за сабой масы і памнажалі баявую сілу войнаў і партызан.

У асобе куністаў савецкія партызаны бачылі верных сыноў Радзімы, пасланцоў вялікай партыі большэвікоў, якія, не шкадуючы свайго жыцця, самааддана біліся з ворагам за тэржаство нашай справядлівай справы.

Адна з асаблівасцей усенароднай партызанскай барацьбы ў гады Вялікай Айчыннай вайны заключаецца ў тым, што партызанскі рух у гэтыя гады быў цесна звязаны з Савецкай Арміяй. У Айчыннай вайне 1941—1945 гг. была пастаянная каардынацыя дзеянняў паміж воінскімі часцямі і партызанскімі падраздзяленнямі.

Асаблівасць партызанскай барацьбы заключаецца яшчэ і ў тым, што партызанская вайна з'яўляецца найбольш манеўранай вайной. Партызаны звычайна з'яўляліся там, дзе іх менш за ўсё чакаў праціўнік. Іх нечаканыя дзеянні расстрайвалі планы праціўніка, знясілівалі і выматвалі яго сілы.

У залежнасці ад акалічнасцей, мясцовасці і абстаноўкі, партызаны выпрацоўвалі сваю тактыку дзеяння. Ваенная хітрасць, народная кемлівасць, знаходчынасць, нечаканасць супроцьстаўляліся часта самым хітрым, але шаблонным стратэгічным планам праціўніка. Партызаны не чакалі непрыяцеля, а самі яго шукалі, падпільноўвалі, нападлі на яго.

Шматлікія загады гітлераўскага камандавання, трапляўшыя ў нашы рукі, даволі пераканаўча сведчаць аб тым, які страх наводзілі на акупантаў дзеянні партызан. У загадзе № 11984, выданым фашысцкім генералам Рокнес, заключаецца вымушанае прызнанне: «У асобе рускіх партызан мы сустракаем вельмі дзейнага рухомата і рашучага праціўніка, які выдатна ўмее выкарыстаць мясцовасць, праводзіць свае аперацыі пераважна нанач, дзейнічаючы ў сваёй уласнай краіне, у большасці выпадкаў падтрымліваючы пасельніцтвам. Мы павінны навучыцца такой-жа скрытнасці і рухомасці, якую выкарыстоўваюць партызаны і развіць яшчэ большую энергію, чым партызаны. Мы можам таксама не адступаць у спалоху перад імі, а перамагаць іх». Асноўным прынцыпам барацьбы павінна быць, што мы не даем спакою партызанам, а не яны нам».

Сапраўдны сэнс слоў фашысцкага генерала заключаецца ў тым, што іменна партызаны навязвалі сваю волю акупантам, што іменна ў руках партызан была ініцыятыва дзеянняў.

Савецкі партызан быў не толькі воінам, ён быў большэвіцкім палітычным дзеячом, прадстаўніком Савецкай улады на часова захопленай немцамі тэрыторыі. Партызан—гэта палітычны баец, прапагандыст, агітатар, які ўсяляў у народзе глыбокую веру ў перамогу, узнімаў шматлікіх барацьбітоў на абарону Савецкай Радзімы. На часова захопленай савецкай тэрыторыі партызаны адраджалі, узнаўлялі савецкія органы, аднаўлялі савецкія парадкі.

Партызаны арганізоўвалі ў тылу ворага савецкі суд, які ў першую чаргу быў накіраваны супроць здраднікаў Радзімы. Прыгавор партызан—гэта прыгавор народа, які змагаецца за сваю свабоду. Партызаны адстаівалі і ахоўвалі соцыялістычную ўласнасць, яны разбуралі ўсё тое, што мог выкарыстаць вораг, але ў той-жа час хавалі культурныя каштоўнасці, прамысловае абсталяванне, сельскагаспадарчыя машыны і іншае народнае дабро.

Арганізатарам і натхніцелем партыйнага падполля і партызанскага руху на тэрыторыі Беларусі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны з'яўляўся Цэнтральны Камітэт ВКП(б) і асабіста таварыш Сталін. На непрыміруемую барацьбу з ворагам беларускі народ, беларускіх партызан і партызанак натхнялі вялікія ідэі партыі Леніна—Сталіна. Партызанскім рухам

з першых дзён вайны кіравала Усесаюзная Комуністычная Партыя большэвікоў, яе леныска-сталінскі Цэнтральны Камітэт на чале з вялікім правадыром народаў Совецкага Саюза і працоўных ўсяго свету Іосіфам Вісарыёнавічам Сталіным. Па закліку вялікага Сталіна і натхнёныя яго ўказаннямі сотні тысяч слаўных народных мсціўцаў партызан і партызанак Беларусі пад кіраўніцтвам Цэнтральнага Камітэта Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі і асабіста сакратара ЦК КП(б)Б таварыша П. К. Панамарэнка нанеслі сур'ёзныя ўдары нямецкім захопнікам. За тры гады нямецкай акупацыі беларускія партызаны знішчылі сотні тысяч нямецкіх салдат і афіцэраў, у тым ліку дзiesiąткі генералаў і іншых вышэйшых чыноў нямецкай арміі. Партызаны ўзарвалі тысячы эшалонаў праціўніка і бронепаяздоў, перабілі 303.940 рэльсаў і рад чыгуначных збудаванняў. Партызаны разграмілі сотні штабаў і гарнізонаў ворага, знішчылі велізарную колькасць яго баявой тэхнікі і матэрыяльных сродкаў.

За выдатныя подзвігі ў партызанскай барацьбе 70 беларускім партызанам і партызанкам прысвоена званне Героя Совецкага Саюза, звыш 100 тысяч партызан узнагароджаны ордэнамі і медалямі Совецкага Саюза.

Совет Міністраў Саюза ССР і ЦК КП(б) у сваім прывітанні працоўным Беларусі ў сувязі з трыццацігоддзем ВЛКСМ высока ацанілі гераічную барацьбу беларускага народа супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. «Гады Вялікай Айчыннай вайны супроць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — гаворыцца ў прывітанні, — беларускі народ разам з усімі народамі нашай краіны, па закліку большэвіцкай партыі, мужна змагалася за свабоду і незалежнасць сваёй совецкай Радзімы. Усенародная партызанская вайна, якая разгарнулася на часова захопленай ворагам беларускай зямлі, з'явілася сур'ёзным укладам у агульную справу разгрому нацыяналізму нямецка-фашысцкіх разбойнікаў».

З першага дня Вялікай Айчыннай вайны партыйныя арганізацыі Мінскай вобласці ўзначалілі перабудову ўсёй работы прамысловых прадпрыемстваў, транспарта, сельскай гаспадаркі на ваенны лад, накіраваўшы ўсё сваю дзейнасць на аказанне ўсямернай дапамогі Совецкай Арміі.

Гарадскі партыйны актыў, які сабраўся па ўказанню ЦК КП(б)Б 22 чэрвеня 1941 года, намеціў канкрэтныя мерапрыемствы для дзейнасці партыйных арганізацый у ваенны час.

Партыйныя арганізацыі ўзначалілі стварэнне баявых груп для знішчэння дэсантаў праціўніка, мабілізавалі працоўных на ахову ўсіх важнейшых прадпрыемстваў, чыгунак, мастоў, ліній сувязі, тэлефонных і тэлеграфных станцый і т. д.

Абласны, гарадскія і раённыя камітэты партыі прымалі ўсе меры для эвакуацыі старыкоў, жанчын і дзяцей, а таксама прамысловага абсталявання, культурных каштоўнасцей, жывёлы, прымалі ўсе меры для аказання дапамогі насельніцтву, пацярпеўшаму ад паветраных налётаў варожай авіяцыі. У вобласці была разгорнута шырокая сетка пунктаў хуткай дапамогі, дадаткова арганізаваліся сотні пунктаў супроцьпаветранай абароны і ствараліся новыя санітарныя дружныны.

Падпольныя партыйныя арганізацыі ў радзе выпадкаў прышлося ствараць ужо ва ўмовах поўнай акупацыі вобласці, у складанай і цяжкай абстаноўцы. Партыйнае падполле ў гады Айчыннай вайны з'явілася

школай, якая выкоўвала кадры выпрабаваных, высокаідэйных, мужных партызанскіх арганізатараў.

Асноўнай задачай, якую вырашалі кіруючыя партыйныя органы ў гэты перыяд, было стварэнне партыйных цэнтраў у гарадах, раёнах, на важных прамысловых прадпрыемствах, транспартных магістралях і ўстаўленне сувязі паміж імі.

Мінскі абласны камітэт партыі ў саставе тт. Казлова, Бельскага, Варвашэня, Брагіна, Бондара, Мачульскага і Сяпанавай, перайшоўшы з легальных умоў у падполле, вырашыў гэту задачу пры дапамозе пасылкі непасрэдна ў гарады, раёны, прамысловыя прадпрыемствы, транспартныя магістралі вобласці членаў бюро абкома КП(б)Б і ўпаўнаважаных абласнога камітэта партыі.

Пад кіраўніцтвам ЦК КП(б)Б і Мінскага абкома былі створаны і дзейнічалі паўсямесна на тэрыторыі Мінскай вобласці падпольныя гарадскія і раённыя камітэты партыі і партыйныя цэнтры зон. Імі былі створаны сотні партызанскіх атрадаў, налічваючых дзесяткі тысяч партызан і партызанак. Кіруемы і накіроўваемы Цэнтральным Камітэтам КП(б)Б партызанскі рух Мінскай вобласці вырас і стаў сапраўды ўсенародным.

У раёнах вобласці кіруючыя работнікі — сакратары і загадчыкі аддзелаў райкомаў, старшыні і загадчыкі аддзелаў райвыканкомаў, сакратары прывічных партарганізацый, старшыні сельсоветаў і калгасаў з'явіліся арганізатарамі падпольных партыйных цэнтраў і першых партызанскіх атрадаў.

Падпольныя партыйныя гарадскія і раённыя цэнтры ўстаўлялі сувязі з камуністамі і баяспартыўным актывам, які заставаўся ў тылу ворага, давалі ім канкрэтныя заданні па рэарганізацыі партычнай работы сярод шырокага слаёў гарадскога і сельскага насельніцтва, па згуртаванню яго для барацьбы з нямецкімі захопнікамі. Падпольныя партыйныя органы і падпольныя партыйныя арганізацыі з'явіліся тым ядром, вакол якога ствараліся партызанскія атрады.

Адным з самых цяжкіх пытанняў, стаяўшых перад партыйнымі органамі, было пытанне аб узбраенні партызан. Падпольны абком партыі правёў выключна вялікую работу для паспяховага вырашэння гэтай задачы. Пытаннем набыцця і вырабу зброі для ўзбраення насельніцтва і партызан штодзённа займалася бюро абласнога камітэта партыі. Па рашэнню бюро абкома партыі адказнасць за ўзбраенне насельніцтва і партызан была ўскладзена на бюро гарадскіх і раённых камітэтаў партыі. Апрача таго, па рашэнню бюро абкома партыі, пры абкоме, гаркомах, райкомах партыі і прывічных партыйных арганізацыях былі створаны спецыяльныя групы, на якія ўскладалася задача набыцця і вырабу зброі. Кіравалі гэтымі групамі непасрэдна першыя сакратары партыйных арганізацый. У партызанскіх злучэннях былі створаны майстэрні, у якіх вырабляліся ўласныя аўтаматы, гранаты, міны і іншая зброя і боепрыпасы.

У выніку ўсіх гэтых мерапрыемстваў партызанскія атрады і брыгады былі аснашчоны ўсімі відамі ўзбраення—ад лёгкага да цяжкага.

Вялікую дапамогу партызанам у набыцці зброі аказвала мясцовае насельніцтва. Сяляне Слуцкага раёна перадалі толькі партызанскай брыгадзе ім. Чкалава 200 трафейных вінтовак, 14 кулямётаў, 20 тысяч патронаў.

Вялікая колькасць зброі здабывалася ў баях. Партызанскія атрады нападлі на чыгуначныя эшалоны і склады праціўніка, на нямецкія гарнізоны ў населеных пунктах і папаўняліся ўзбраеннем і боепрыпасамі.

Узнікаўшыя партызанскія атрады адразу-ж прыступалі да баявых дзеянняў супроць нямецкіх акупантаў. Так, арганізаваны ў першыя дні вайны партызанскі атрад (камандзір тав. Меркуль) сістэмай умела расставленых партызанскіх засад і заслонаў затрымаў на чатыры дні прасоўванне нямецкай пяхотнай дывізіі. Гітлераўцы рухаліся ў напрамку Старобін—Морач—Леніна—Жыткавічы—Петрыкаў—Мазыр. Наперадзе варожай дывізіі ішла разведка. У двух кілометрах ад вёскі Доўгае, Старобінскага раёна, яна была з засады абстраляна партызанамі. Страціўшы забітымі двух матацкклістаў, салдаты нямецкай разведкі паспешна адступілі. Каб расчысціць шлях, гітлераўцы накіравалі ўзмоцненую разведку, колькасцю да роты. Народныя месціўцы з засад і заслонаў зноў сустрэлі немцаў аружэйным агнём. Завязаўся жорсткі бой.

Варожыя разведчыкі прымушаны былі залегчы і запатрабаваць падмацаванне. К канцу дня падыйшла другая нямецкая рота. З штаба нямецкай дывізіі прышоў загад, ва што-б там ні стала ўзяць партызан жыўцом. Заняўшы выгадную пазіцыю сярод ляснога масіва і балота, партызанскія засады прадаўжалі сваю метадычную стральбу, выматваючы ворага. Немцы зноў запрасілі аб дапамозе. К раніцы камандаванне нямецкай дывізіі кінула супроць партызан цэлы полк, які пачаў прачосваць лес. Але ўсе спробы ворага захаціць партызан аказаліся марнымі. Прасоўванне-ж варожай пяхотнай дывізіі было затрымана на тры дні. Калі гітлераўцам здалася, што шлях беспешны, яны рушылі наперад. Але новыя партызанскія засады сустрэлі агнём немцаў ля населенага пункта Даманавічы. Вораг прымушан быў яшчэ на суткі затрымаць сваё прасоўванне. Гэтая аферацыя ярка паказвае непахісную стойкасць партызан, нарастаючую сілу баявую магутнасць партызанскага руху ўжо ў жніўні 1941 года.

Мінскі абком КП(б)Б накіроўваў баявую дзейнасць партызан і быў цэнтрам прапаганды большэвіцкага слова ў масах. У першыя дні акупацыі былі праведзены расійскія партыйныя сходы ў Пleshчаніцкім, Барысаўскім, Крупскім, Чэрвеньскім, Бягомльскім, Рудзенскім, Старобінскім, Старадарожскім, Капыльскім, Грэскім, Слуцкім, Глускім, Чырвонаслабодскім, Любаньскім і іншых раёнах. На гэтых сходах верныя сыны большэвіцкай партыі выкрывалі фашысцкую ілжывую прапаганду, усялялі глыбокую веру ў нашу перамогу і немінучы разгром ворага, у таржаства нашай справядлівай справы. Не глядзячы на жорсткі тэрор фашыстаў, наш народ бястрашна аказваў усялякае садзейнічанне партызанам, вызнаваў ад іх праўду аб савецкай Радзіме. З велізарнай гордасцю і хваляваннем слухалі партызанскіх агітатараў і чыяоў рабочыя, сяляне і інтэлігенцыя, з вялікай жаднасцю лавілі кожнае іх слова. Так, напрыклад, на сход, наладжаны ў вёсцы Загалле, Любаньскага раёна, прыйшло ўсё насельніцтва. Школа не магла змясціць прыйшоўшых, і частка людзей заставалася на двары. Кожны хацеў ведаць гістарычныя ўказанні таварыша Сталіна аб усенароднай барацьбе. Натхнёныя сталінскімі ўказаннямі сяляне заяўлялі: «Усе пойдзем у атрады, мы партызанам дапамагалі і дапамагач будзем, усе аддадзім для перамогі Чырвонай Арміі над ворагам». Такія патрыятычныя словы мы чулі ў Мінскім, Чэрвеньскім, Бягомльскім, Пухавіцкім, Старобінскім, Старадарожскім і ў радзе іншых раёнаў вобласці.

Пасля сходаў многія сяляне падавалі заявы з просьбай аб прыняцці іх у партызанскі атрад. У заявах яны пісалі: «З сённяшняга дня іду ў партызаны».

Перад бюро абласнога камітэта партыі стаяла складаная і цяжкая задача — арганізаваць падпольную работу ў тылу ў ворага. Пад-

бор і расстаноўка людзей, клічкі, канспіратыўныя кватэры і месцы работы, паролі, нарыхтоўка дакументаў, наладжанне і маскіроўка падпольных друкарняў, распаўсюджанне лістовак і газет сярод насельніцтва і салдат праціўніка, дыверсійна-падрыўныя аперацыі патрабавалі ад бюро абкома і ўсіх партыйных работнікаў, пакінутых у тылу ворага, вялікай і напружанай работы. У кіраўнікоў падпольных арганізацый яшчэ не было неабходнага вопыту, але затое яны былі ўзброены бясмертным вучэннем Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна, накопленым большэвіцкай партыяй вопытам па фарміраванню і рабоце падполля ў гады царызма, у час грамадзянскай вайны і інтэрвенцыі. Неабходна было і ў новых умовах трымаць нашы кадры на такім узроўні рэволюцыйнай пільнасці, які выключыў-бы якое-б то ні было пранікненне ў падпольныя арганізацыі шпіёнаў і правакатараў. «Вораг каварны і хітры», папярэджваў нас таварыш Сталін, і таму малейшая бесклапотнасць і ратазейства маглі-б прынесці падпольнай рабоце сур'ёзныя ўдары.

Формы і метады агітацыйна-прапагандыскай работы сярод насельніцтва ў падпольшчыкаў былі рознастайныя. Галоўным з іх з'яўлялася распаўсюджанне і давядзенне да народа вестак з «Вялікай зямлі», атрыманых па радыё і ўсталяючых глыбокую веру ў правату нашай справы, у нашу перамогу. Сакратар Рудзенскага падпольнага райкома партыі, камандзір партызанскага атрада, цяпер Герой Совецкага Саюза тав. Іафіўскі паведамаў абкому партыі аб тым, што яго атрадам у верасні 1941 года былі набыты 3-лампавы радыёпрыёмнік і ўсталявалі на адной з канспіратыўных кватэр у раённым цэнтры Рудзенск. Добра маскіруючыся партызаны і насельніцтва райцэнтра слухалі маскоўскія радыёперадачы. Колькі радасці і захаплення прынесіў насельніцтву і народным усеціхам голас роднай Масквы, які гарачым вольнем разліваўся па сэрцу.

Асабліва вялікую радасць выклікала ў насельніцтва і партызан слуханне па радыё дакладаў і загадаў таварыша Сталіна. Якое незабытае ўражанне зрабіў, напрыклад, доклад таварыша Сталіна «Аб 20-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэволюцыі». Вось з радыёпрыёмніка ў бліндажы загучэў добра знаёмы спакойны голас, які аднойчы пачуўшы ніколі не забудзеш,—голас любімага Сталіна. Партызаны, сабраўшыся вакол прыёмніка, з неперадаваемым хваляваннем слухалі мудрыя словы роднага правадыра. Яны прыйшлі сюды, сыны велізарнай краіны, усе блізкія, усе сябры і баявыя браты-абаронцы нашай любімай Радзімы. У іх сэрцах узнімалася цёплая хваля любві да Радзімы і вострае пачуццё нянавісці да ворага. Яны пачулі самы родны і блізкі голас вялікага Сталіна, які сказаў аб самым галоўным, аб тым, што адбываецца, і аб тым, што будзе. Гэта незабытаема. У сваім дакладзе таварыш Сталін даў геніяльны аналіз абстаноўкі на франтах Айчыннай вайны, з прэдзельнай яснасцю раскрыў перспектывы нашай перамогі, удзесяцярэй сілы совецкага народа ў барацьбе з ворагам. Лягчэй становілася дыхаць. Забываліся ўсе нягоды. Нашы твары маладзелі, вочы іскрыліся, адчувалася непераадольнае жаданне ваяваць лепш. Таварыш Сталін гаварыў, быццам у душу табе кожнае слова ўкладваў, іменна тое слова, якога ты чакаў, якога нехапала табе для падтрымання, для тлумачэння ўсяго, што трывожыла тваё сэрца. Мы слухалі доклад вялікага правадыра, доклад, які адкрываў грандыёзныя маштабы, уважваў сусветныя сілы. Яго простыя і мудрыя словы перадавалі вялікі пафас мыслі і волі, яснае прадбачанне перамогі. Слухаючы прамову таварыша Сталіна мы разумелі ў ёй усё да апошняга слова. У ёй раскрываліся ўсё новыя і новыя бакі,

новыя палажэнні. Навуковая дакладнасць і аб'ектыўнасць марксісцкай думкі, ленінская паслядоўнасць і бязлітаснасць, большэвіцкая страсць і воля складаюць алмазнае вастрыё сталінскай прамовы. Кожны з нас адчуваў, што Сталін з намі, значыць мы пераможам. І мы перамаглі пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна.

Даклад таварыша Сталіна «Аб 24-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі» з'явіўся новым праграмным дакументам для ўсяго савецкага народа, у тым ліку і для насельніцтва акупіраванай Беларусі.

Трэба было праявіць знаходчынасць і ўмельства, каб правільна прыняць увесь тэкст гэтага гістарычнага дакумента. Мы ведалі, што ўдакладніць пропускі пры прыёме будзе цяжка, што радыёсувязь не заўсёды бывае надзейнай. У варажым тылу нямецкія радыёстанцыі спрабавалі забіваць перадачу. Мы вельмі часта мянялі хвалю і зноў і зноў лавілі знаёмы голас Масквы. Работнікі рэдакцыі не заўсёды паспявалі запісаць некаторыя словы. Але тым не менш, пасля супастаўлення многіх запісаў к раніцы быў падрыхтаваны дакладны тэкст даклада. З таго-ж дня ён распаўсюджваўся па тысячах населеных пунктаў Мінскай, Палескай, Пінскай, Магілёўскай, Баранавіцкай і Маладзечненскай абласцей; пагэтаўны разнісілі яго, як самую дарагую нашу зброю, як святыню святых. Братовы таварыша Сталіна, як вобразна выразіўся Міхаіл Іванавіч Каласін, прынята называць гістарычнымі, але зразумела на іх быў сэнс, што гэтыя выступленні самі па сабе як дакументы, з'яўляюцца гістарычнымі, а сваім уплывам на народныя масы, на Армію і на робіць гісторыю. Сталінскія словы давалі нам усё новыя сілы, дапамагалі ўраміць ворага яшчэ больш моцна і бязлітасна.

У ліпені — жніўні 1941 года мінскімі партызанамі ўжо была разгорнута вялікая арганізацыйная, баявая і падрыўна-дыверсійная работа. Партызанамі Старобінскага, Чырвонаслабодскага, Любаньскага, Слуцкага, Старадарожскага, Капыльскага, Барысаўскага, Рудзенскага, Бягомльскага, Чэрвеньскага і іншых раёнаў былі знішчаны масты праз рэкі: Случ, Морач, Арэса, Свіслач, Вяльзіна, Прыпяць, Пціч і іншыя на радзе грунтавых і шасейных дарог, маючых стратэгічнае значэнне, у выніку чаго быў вельмі затrudнены рух варажaha транспарта. На грунтавой дарозе Слуцк — Старобін было затрымана некалькі легкавых і грузавых штабных аўтамашы. У адной з іх аказаліся фашысцкія афіцэры. Дакументы і вопратка афіцэраў былі выкарыстаны партызанамі для правядзення падрыўной работы, а машыны — для баявых і гаспадарчых аперацый.

У сувязі з актыўнымі дзеяннямі партызан немцы накіравалі ў партызанскія зоны карныя батальёны. Маючы бесперапынную сувязь з насельніцтвам, народныя месціўцы своечасова даведваліся аб паяўленні немцаў і арганізаванымі засадамі супроцьдзейнічалі замыслам ворага. У гэтых баявых аперацыях асабліва адзначыліся: засада інструктара Старобінскага райкома партыі Шырына Фёдара, знішчыўшая меткім агнём нямецкіх кавалерыстаў-карнікаў, аперацыя партызан на чале з членам бюро Слуцкага райкома партыі тав. Пашуном, у час якой былі разгромлены нямецкія карнікі ў раёне станцыі Пастолы, налет народных месціўцаў, узначалены сакратаром Чырвонаслабодскага райкома партыі тав. Жукоўскім, калі былі знішчаны нямецкія карнікі з Слуцкага гарнізона, дзеянні партызанскага атрада пад кіраўніцтвам сакратара Рудзенскага райкома партыі тав. Пакроўскага па ліквідацыі карных фашысцкіх груп, аперацыя партызан, якая ўзначальвалася сакратаром Барысаўскага РК КП(б)Б тав. Ярош і раённым пракурорам тав.

Хадаркевічам, разграміўшая нямецкіх карнікаў у раёне вёскі Зембін, налёт партызан, якім кіраваў начальнік Чэрвеньскага райаддзела МГБ тав. Сімчанка і ў час якога была разгромлена група немцаў у раёне вёскі Слатвін, і іншыя.

Спраба нямецкага камандавання знішчыць партызанскі рух ні да чаго не прывяла. Тады вораг пачаў чыніць расправу над мірным насельніцтвам. Але ні цкаванне, ні катаванні, ні бесчалавечныя зверствы, ні самы найцяжэйшы гнёт не маглі зламаць волю народа да барацьбы. Ілжывыя паведамленні фашысцкай прапаганды не маглі спыніць усё ўзрастаючыя ўдары партызан па ворагу. Нямецкае камандаванне прымушана было прыняць новыя меры для знішчэння партызанскіх падраздзяленняў і ў першую чаргу цэнтра па кіраўніцтву барацьбой народных месціцаў — падпольнага абкома партыі. У партызанскіх зонах рыскалі шпіёны, гестапаўцы, якія імкнуліся жывцом захапіць кіраўнікоў партызанскага цэнтра.

Гестапа бесперапынна засылала ў партызанскія групы і атрады шпіёнаў і правакатараў, імкнучыся гэтым самым разлажыць створаныя партызанскія падраздзяленні. Раёнамі, у партызанскія групы і атрады якіх пралезлі шпіёны і правакатары гестапа, аказаліся Жыткавіцкі і Капаткевіцкі—Палескай абласці, Слуцкі і Старадарожскі—Мінскай вобласці, Ганцавіцкі і Ленінскі—Пінскай вобласці.

Абласны камітэт партыі, атрымаўшы некаторыя сігналы аб пранікненні ў партызанскія групы і атрады шпіёнаў і правакатараў гестапа, прымушан быў кіраваць па новае месца дыслакацыі з мэтай набліжэння кіраўніцтва да гэтых партызанскіх падраздзяленняў, і ўжо ў верасні месцы 1941 года абком партыі ўскрыў правакатара, пранікшага ў партызанскую групу кіруючую тав. Пітрэнка. Быў выкрыт таксама здваднік у адной з груп Жыткавіцкага партызанскага атрада. Аднак у кароткі тэрмін жывень верасень 1941 года абком партыі не здолеў ўскрыць усіх правакатараў і шпіёнаў, пранікшых у партызанскія падраздзяленні, у выніку чаго па даносу правакатараў 17 кастрычніка 1941 года гестапаўцы напалі на след партыйных работнікаў абласнога камітэта партыі. Абстаноўка была надзвычай неспрыяючая. Выхад з месца, дзе знаходзіўся партыйны цэнтр, быў магчымы толькі на лодках. Усе навакольныя населеныя пункты былі запоўнены гестапаўцамі; у партызан скончыліся ўсе прадукты. Чатыры дні мы знаходзіліся без ежы, пілі балотную ваду. Выхад быў толькі адзін — прабрацца праз населеныя пункты, у якіх знаходзіліся гітлераўцы. Так было і вырашана дзейнічаць. Перад выходам быў цяжка ранен член бюро абкома КП(б)Б Аляксей Георгіевіч Бондар. Гэта ўскладніла выхад. Папераменна несучы цяжка раненага тав. Бондара, уся група дабралася да вёскі Рог, Старобінскага раёна. Шляхам дакладнай разведкі было ўстаноўлена, што на вёсцы знаходзілася больш 70 гітлераўцаў, якія вялі ўзмоцненую перастрэлку ў напрамку выхаду партызан. Выкарыстаўшы начны час і дажджлівае надвор'е, члены бюро абкома партыі з групай партызан падыйшлі да самага населенага пункта, выслалі разведку на чале з членам бюро абкома партыі тав.

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы